

MAROSI GYULA

Az első

Az akkori századírnoknak az volt a szokása – ostoba heppje: azt hitte a barom állatja, mindez a humor kiapadhatatlan forrása –, hogy a reggeli eligazítások utáni levélkiosztáskor nem a címzett, hanem a feladó nevét olvasta fel: egymás után léptek ki a sorból a Zsuzsannák, Katalinok, Máriák, vasalt csizmáik alatt csattogott a kőpadló – a nagyon haladók szerint, kik véleményüknek gyakran hangot is adtak, akkoriban még a világ kulturális élvonalától messzire leszakadt, mucsai ország voltunk, tehát még nem Dzszeniferek, Szamanták, Claudiák. Egy alkalommal nagyalakú boríték akadt a kezébe, hangja kissé elbizonytalanodott, de felolvasta: „Új Írás.” Tulajdonképpen oda se figyeltem, akkoriban már ritkán kaptam levelet, csak Andrástól úgy havonta egyet-egyet.

Bevonulásom előtt jártam egy lánnyal, afféle haverok voltunk, talán a társaság hozott össze bennünket, olyan egymáshoz illőeknek találva minket. A kezdetben ő ugyan írt, de úgy fél év után elmaradtak a levelei. Lelombozott ugyan a dolog, de nem borított ki: gyaníhattam, hogy így lesz. Nem ígértünk egymásnak semmit, igazából még a testi szerelem olykor erős szálakkal kötni képes kapcsolata sem fűzött össze minket: a lány rettegett a teherbe eséstől. Akkoriban még nem álltak rendelkezésünkre könnyen beszerezhető fogamzásgátlók – kiokosításokat is a szocialista erkölcsnek a szexualitás iránti képmutató szigorával csak sunnyogva kaptunk –, így hát első szerelmi kalandjaink sutaságok, görcsösségek, fogadkozások és kétségbeesések közepette zajlottak. Az említett leánnyal való ez irányú ügyeskedéseink is jóformán gyerekes malackodások maradtak. Még hálás is voltam neki, hogy szép csendben lépett le: társaim sorra kapták az olykor nyálas lelkizéssel körített szakító leveleket – hát igen: fiatal, tüzes vérű, nőivarú lények számára hosszúnak bizonyult a két év. És borzongató élmény volt éjszaka egy párnába fojtott férfizokogásra ébredni.

Az írnok, miután egy darabig hülyén forgatta kezében a borítékot, hozzám lépett, s nyújtotta: „Azt hiszem..., ez a magáé.” Akkor már tudtam, mi van benne: egy Új Írás című folyóirat, András küldhette, úgyesen szerevezve a szerkesztőségéből egy fejléces bo-

ritékot. Nyilván írása van benne, már nem az első, de az első között megjelent novellája. Becsúsztatam a borítékot a dzsekim alá, kis pocakom keletkezett tőle –, egész délelőtt izgatott és izgága voltam, még a szokásosnál is lassabban vánszorgott a semmittevésüket percnyi pontossággal beosztott idő. Csak ebéd után, amikor hagytak jó fél-háromnegyed órát, hogy szükségletünket elvégezzük, az egyik budirekeszbe vonulva vehettem elő.

Sok időm itt se volt, futva olvastam, aztán egyszer csak zökkenve megálltam. Az volt a papírra nyomtatva, hogy: „...és a Marosi Gyuszt is behívták katonának.” Írhatott volna bármilyen nevet, se előzménye, se következménye, se jelentősége nem volt, de ahogy a nevemet láttam kinyomtatva – egy irodalmi lapban! –, mintha fejbe vertek volna. Még szerencse, hogy ültem, egészen belezsibbadtam. És ebben a fejbe vert, zsibbadt állapotban elkövettem azt a nagy hibát, amire pedig a bent töltött idő pár hónapja után rájöttem, hogy nem követhető el: tilos arra gondolni, mi mindent tehetnék, ha nem kéne itt rohadnom. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy azok bírják a legnehezebben ezt az időtlenségbe zuhant bezártságot, akik állandóan ilyesmiken járatják az eszüket: milyen jókat ehetnének, ihatnának, kúrhatnának, ha nem kellene, hogy itt rohadjanak. Ilyenek szoktak időnként búskomorságba esni, vagy valóságos dührohalmokat kapni, alighanem közülük kerültek ki az öngyilkosságot elkövetők. Megtiltottam magamnak az efféle gondolatokat, de akkor, a nevemet nyomtatottan látva – lehet, hogy ettől függetlenül is –, csupán egy irodalmi lap friss nyomdászágát beszippantva, hirtelen elszabadultak, valóságos vágatába kezdtek, fülemben zubogott a vér, azt hittem, ott, egy honvédségi budiban menten beledöglök a vágyakozásba.

Hamarosan letelt az ürítésre kapott békeidő, a napos ordítózni kezdett a folyosón, hogy „Sorakozó!” Szokás szerint bejött a vécébe is, tenyérral rácsapdosott minden zárt ajtóra, hogy „Sorakozó!”, erre előntötte a vér az agyamat, felugrottam, gatyám a bokámra csúszott, én is verni kezdtem belülről a lifegő faajtót, és a hangerőbe bele-belecsuklóan visszaüvöltöttem: „Tudod, kinek?! Annak a jó kurva anyádnak, annak!” Nem vonultam el a délutáni foglalkozásra. Nem érdekelt, mi lesz a következménye. Mikor elcsendesedett a körlet, rágyújtottam – a vécében is tilos volt dohányozni, ezért is fenyítés járt –, és szép nyugodtan, mint az urak a kaszinóban, újra elolvastam a novellát. De nemcsak egy novellányi időre

vettem ki szabadságot magamnak: újra rágyújtottam, és szinte az egész lapot kiolvastam. Mindig is vonzott az irodalom, tizenévesen faltam a könyveket, néha-néha eszembe villant: én is megpróbálkozhatnék ilyesmivel, de nem volt erős a késztetés. Pedig még sikereim is voltak: az általánosban, ha afféle szabad fogalmazás volt a feladat, mondjuk „Legjobb nyári élményem”, vagy „Séta az Állatkertben”, izgatott lelkesedéssel láttam neki, tanárain gyakran felolvastatták velem az egész osztály előtt – jópofaságaimért tapsot kaptam. Andrással való barátságunk az irodalomról szóló csevegésekből szövődött, mindketten meglepődtünk, mi mindent olvasott össze a másik – nagyjából ugyanazon könyveket –, és akkoriban mindketten lelkesedtünk Hemingway-ért. Kiderült, más dolgokban is hasonlítunk egymásra: igen szeretünk volna utazgatni – melyik húszéves nem? –, de pénzünk se volt, nem beszélve a hatvanas évek eleji lehetőségekről. Minket azonban nem lehetett olyan könnyen kismenni: egy átszállójeggyel kitujáztunk messzi külvárosokba végállomászó villamosokkal, olyan helyekre, ahol még sohasem jártunk – miért is jártunk volna? –, császáltunk egy darabig a környéken, felfedeztük. Nyaranta a Dunához jártunk, a Római partra, olykor a Szentendrei-szigetre, ahol még táboroztunk is. Mindketten ismertük a partokat, a víz természetét, a fákat, a madarakat, a gombákat, a tudatlanokkal szembeni cinkos összekacsintásaink is erősítették kapcsolatunkat.

András ismeretségünk kezdetén, elég hamar közölte: író szeretne lenni, mióta az eszébe jut, csak az, más dolgok nem is igen érdeklik. Számomra csak akkor, ott, a honvédelmi budiban vált bizonyossá: ha szabadulok innen, megpróbálkozom az írással. Attól kezdve a gondosan számon tartott fogyó napokkal nemcsak a szabadság, de egy próbatétel ideje is közeledett.

Egyébként nem lett bajom belőle, hogy inkább kaszinóztam, és nem vonultam el a délutáni foglalkozásra, társaim elsikálták a dolgot, a napos se jelentette renitenskedésem: mindenkivel megesezt olykor, hogy kifordult magából, kicsit békén kellett hagyni.

Ha időnként kaptam pár napnyi szabadságot, két programom biztos volt: egy egész délelőtt, amikor senki sem volt otthon, nyakig merültem egy kádnyi forró vízben, félig álétan élveztem, mint oldódnak ki pórusaimból a kincstári faggyú zárványok – benn egy héten egyszer volt meleg zuhanyvíz, olyan meleg, amilyen –, a másik, hogy találkoztam Andrással.

Korábban az irodalomról szóló lelkesedéssel nagyokat beszélgettünk, illetve beszélgettünk: ő percek alatt el tudta mondani, mik történtek közös ismerőseinkkel – többnyire semmi, a hatvanas évek elejének lassan konszolidálódó semmije, legfeljebb ki kivel állt össze –, viszont minden érdekelt, hogy ott bent, egy más törvényű világban hogyan esnek meg a dolgok. A legapróbb részletekig. Mit kaptunk reggelire, hogyan kell tekerni a kapcát, milyen érzés géppisztolyal kiereszteni egy sorozatot, valóban sajtóságos és emlékezetes illata van-e a lóporfüstnek? Akadtak történetek, amelyeket többször is elmondatott. Mint például az, hogyha valaki fordítva fűzte be a derékszíját, és úgy állt ki a szemlére, a szolgálatvezető az arcába ordította: „Katona! Csatnak, fasznak bal a helye!”, és mindannyiszor úgy derült rajta, mintha akkor hallotta volna először.

Egy jellemző eset: kinn voltunk téli hadgyakorlaton. Nem volt iszonyatos hideg, éjszaka se több mínusz öt-hat foknál, de a harcálláspontnak kinevezett Bakony hegyeiben mindent vastag hó borított. Derékroppanásig lapátoltuk a havat a híradós kocsik előtt, de a lényeg: éjszakára két összegombolható sátorlap alatt kellett volna meghúznunk magunkat, ám a közelünkben egy ültetett fenyőerdőt találtunk, még növekvő, de koronájukkal már összeboruló kiserdőt, amelynek sűrű túlombozata megfogta a havat. Alattuk a leváltott levelek szárazak maradtak, azokon aludtunk. A vastag és ruganyos, illatos fenyőtűpárnákon, mint valami epedán. Hosszú, flanel fehérneműbe, köpenybe, pokrócba, sátorlapokba burkolózva a szabad ég alatt. Nyaranta gyakran táboroztam a szinte csak jelképes sátorponyvák alatt – hadgyakorlatok után hosszú ideig kellett puceválni az összekoszolódott felszerelést –, de ez volt az egyetlen eset az életemben, hogy fagyos, téli időben a szabadban aludtam. Nem tudtam kivárni a következő szabadságot, megírtam neki az esetet. Még azt is megírtam, hogy estére kiderült az ég, a rám boruló tetőzet egy résecskéjén át egy nagyon fényes csillag ragyogását bámulva aludtam el. Válaszlevelében szinte zokogott, hogy nem lehetett velünk. Megígértette velem, ha leszerelek, egyik télen elviszem őt oda. Persze, a következő, már szabadlábban tölthetett havas telemben nem mentünk táborozni a Bakonyba.

Később, amint az irodalmi élet környékén ismeretségekre tettem szert, némiképp meglepett, milyen sokan megúszták a szolgálatot. Főként a nálam fiatalabbak, a háború után születettek közül. Általánosság-

ban gond nélkül felvételt nyertek valamilyen egyetemre, felmentést kaptak a szolgálat alól, végzősen, ha nem is jelentős, de ilyen-olyan státuszokhoz jutottak – afféle elvtársi kapcsolatok működését sejtettem ezek mögött. Bár meglehet, akkor már könnyebb volt felmentést szerezni, mint a hatvanas évek elején, amikor még fényesen izzott a Párt direktívái nyomán keletkezett elhatározás: „Majd mi megtanítjuk ezt az ellenforradalom alatt elkanászodott, hóbörgő ifjúságot kesztyűbe dudálni!” Egyébként: a „hóbörgő” volt a korszak egyik kulcsszava – ha valaki szólni merészelt valamiért, máris hóbörgött. Az ügyesek egyetemi éveik alatt már megjelengettek itt-ott, ismerték, és az egyik, elrendeltetészerű értelmiségi szekértáborhoz csatlakozva már utálták egymást. Ez a fiatalok két év fontos a későbbi karrierépítés szempontjából, érthető, ha nem akarták elvesztegetni. De: nem hozták – legalább a zsigerekben munkálkodó – emlékeket a háborús évekről, az azt követő nyomorúságos és rettegetésben töltött évtizedről, a forradalom alatt, az azt követő megtorlások idején is még kiskölykök voltak – a hadsereg legalább valami kalandlehetőséget, nyersebb emberismeretet adott a Kádár-korszaknak nevezett, immár konszolidált hatalmi berendezkedés ostoba egyhangúsága, stupid unalma, mozdulatlanságra ítélő csórósága idején. Kezdetben nagyon is kíváncsi voltam, mikről fognak írni, és ha éreztem is gusztusom szerint felesleges szavakban való lubickolást, hívük maradtam, ám azonban, amikor a tétet emelve – jaj, de ügyesen! – esztétikai kategóriává emelték a „meghalt a sztori!” kitalációt...

András nem volt puhány, egyáltalán nem. Inkább vagány. Kiskölyök korában, még Debrecenben, felmászott valamilyen kőfalra, ahonnan leesett, betört a feje, és az egyik szeme is megsérült. Szemüveget viselt, és látszott a homlokán a forradás. Ami jól állt neki, mert úgy festett, mint egy párbajhős. Mégsem hiszem, hogy szerette volna, ha behívják. Már jelgették meg írásai, valószínűleg azon szerencsétlenek közé tartozott volna, akik naponta elzokogják, mi mindent tehetnének, ha nem kéne bent rohadniuk. Engem azért szipolyozott, mert bele akarta élni magát egy számára meg nem nyíló élethelyzetbe. Ahogy egy született írónál ez természetes. Én pedig, ha történt valami, ami egy civil számára érdekes lehet, már fogalmazgattam is magamban, hogyan fogom neki elmesélni.

És rajongott a kalandokért. Ha nem jöttek maguktól, gerjesztette őket. Alighanem komoly lelkére gon-

dolta, hogy menjünk el a téli Bakonyba táborozni. Ám: a feleslegesnek, sőt ostobának is nevezhető kalandok az ifjú években legalább mulattatók, negyvenötven éves korban már zabálják az életerőt. Talán hasznára vált volna, ha megtapasztalja azt az önfegyelmén túli állapotot, amikor az agy azt mondja: „nem, ezt már nem csinálom tovább, ha beledöglök, akkor se”, s aztán mégiscsak csinálja. Az agy lekapcsol, már csak az életösztön működik, átbillenve valamiféle állati létbe: az állatok sohasem adják fel észbeli vagy lelki okok miatt, fizikai erejük utolsó cseppjéig küzdenek az életükért. Fontos tudás ez frontkatonák, hadifoglyok, életfogytiglanra ítélt rabok, irodalmárok számára. Talán – mondom, mert nem vagyok teljesen bizonyos benne.

Andráson kívül még kellett valaki, hogy leírjam első, már megjelentetésre szánt elbeszélésemet: egy általam nem ismert, öngyilkosságot elkövető személy.

Leszerelésem után nem úgy történtek a dolgok, ahogy előzetesen elképzeltem. Azt hittem, egy hét alatt kialszom magamat, és ott folytatom civil életemet, ahol abbahagytam. De a két év alatt korábbi barátaim, ismerőseim felszívódtak: megnősültek, férjhez mentek, elköltöztek, elvadultak. Még az utcaképek is megváltoztak. Még a városi levegő összetétele is. Idegenségérzet vett körül. Még Andrással való kapcsolatam is megbillent: a két év alatt beszerzett új barátai, immár az irodalom környéki társaságokból valók, más népség voltak, mint amit megszoktam – bennfenteskedő beszédek jó részét nem érttem, és nem is érdekelt. Egy hét alatt ugyan kialudtam magamat, de utána se kerekedett kedvem semmihez, csak tengtem-lengtem, mintha parancsra vártam volna, hogy tegyek valamit. Még egy borotválkozáshoz is parancsot kellett adnom magamnak. Az ember úgy gondolná, hogy két év alatt, az ébresztő utáni félmeztelen tornát követő, egész napos mozgást megszokta a szervezet, megszokta és igényelte: egy frászt. Boka- és térdízületem nyikorogtak, egész nap csak döglöttem volna. Egyetlen valamire vágytam csupán: hagyjanak békében. Még a tulajdonképpen kedvelt munkahelyemen is, ami olykor kínos helyzeteket teremtett – növelve idegenségérzetemet. Bizonyos vagyok benne, ha valaki öt évet húz le idegenben, börtönben vagy Robinzonként egy magányos szigeten, már nem tud visszatérni régi énjéhez. Újra kell építenie önmagát, vagy elkallódik.

Két év alatt egyetlen könyvet se olvastam – nem lehetett –, és ez a vágy se támadt újra. Nem érdekelték

idegen emberek idegen történetei. Viszont a budiban keletkezett elhatározás, hogy megírjam a magamét, nagy szétziláltságomban is velem maradt. Hogy meg kell tennem, olyan bizonyossá vált, mint a haláltudat, és kínzott, hogy egyelőre képtelen vagyok rá.

Legelőször is, egy írógépet kellett szereznem. Egy valóban kézzel írott kéziratot nem küldhettem volna el valamely szerkesztőségbe – bizonyára nem is vesződtek volna kisilabizálásával. Akkoriban még csak a háború előtt gyártott gépek léteztek, gondolom, rengeteg meg is semmisült belőlük, jóformán csak a kéz alatt levőkből lehetett vásárolni – ritkán és méregdrágán. Az ötvenes évek elején be kellett jelenteni minden gépet – még íráspróbát is vettek mindegyikről, bizony: veszélyes eszközök voltak, bármit le lehetett írni velük. Tulajdonosaik, ha már nem is kellett nekik, nem szívesen váltak meg tőlük, ki tudja, kik, mikor és mit írtak rajtuk, nehogy bajba keveredjenek. Akkori helyzetemben egy írógépet beszerezni reménytelennek tűnt. Akárha egy gépkocsit kívánhattam volna magamnak.

És a Sors közbenyúlt. Akarta, hogy írjak.

Történt, hogy egy akkoriban szokásos házibuli alkalmával – fogalmam sincs, hogy keveredtem oda –, egy sötét, dagályos ruhásszekrényekkel, hajlított karfájú, terebélyes fotelekkel zsúfolt lakásban – a mintás, elkoszolódott textiltapétával borított falakon festmények –, talán egy valahai cselédszobában egy érdekes tárgyra találtam: cifra öntöttvas lábakon álló kisasztalra, amelyet még domborított furnérlemez-ből készült borító is fedett. Először varrógépnek néztem, efféléket már láttam, de hogy se pedálja, se hajtókereke, felemeltem a borítót – és alatta megpillanthattam egy gyönyörű, ősrégi Remingtont. Egy magasépítésű, örök időkre szánt vaskos szerkezetű alkotást, amelynek billentyűzete az ujjbegynél nagyobb, kerek, fekete betűképei sárgaréz keretbe foglaltak.

Kérdeztem a házikisasszonyt, hát ez? Az apjám volt, aki két éve meghalt, azóta nem használja senki. Nem adnák-e esetleg el? Mondta: gőze sincs, kérdőzem az anyját. Így hát másnap délután megjelentem náluk. A mama szabódott ugyan, férjétől maradt emlék, elvan ott, ahol van, de aztán, szinte váratlanul azt mondta: jól van, vigyem. Kérdeztem az árát: újabb szabódás után, gondolom, úgy találomra, feleannyit mondott, mint amennyit korábbi keresgélesem során megtapasztaltam. Sőt, még abba is beleegyezett, hogy háromhavi részletben fizessek. Így

spórolósan belefért egy könyvkiadótól kapott tördelőszerkesztő-gyakornoki fizetésembe.

Az első részlet fizetése alkalmával vártak. Leültettek, kávéval kínáltak – meglepett, azt hittem, gyors üzleti tranzakció lesz. Az akadozó beszélgetés meglódult, amikor valamelyikük megkérdezte, minek nekem az írógép, és én öntudatosan azt válaszoltam: novellákat akarok írni rajta. Olvasott nők voltak, az anya rajongott Krúdyért és Maupassant-ért, a leány, aki nemrég érettségizett, nyakig ült az irodalmi tételekben. Vagy másfél órát elfecserésztünk. Tulajdonképpen kedvemre való volt ez a társasági élet, magányos és kissé elvadult állapotomban szinte feldobott, igyekeztem eljátszani – ha már egyszer Maupassant – valamiféle társaság kedvence szépfíút.

Egy hónappal későbbi, második találkozásunk már régi, meghitt barátok között zajlott. A kávé mellé még valami sütemény is került. Megéreztem: nemcsak én vagyok magányos, de ők is. Találkozásaink mindnyájunknak eseményszámba mentek. Bebizonyosodott ez, amikor szóba jött az írógép története – vele együtt az ő élettörténetük is. Az elhunyt férj családja jómódú, még gazdagnak is mondható volt, a századelőtől kezdve valami kisebb gyárnak is beillő üzemet működtettek. Az anya, később a nővér, ezen a gépen írta üzleti levelezésüket. A háborús évek kegyetlenkedései során az egész család elpusztult, csak a férfi élte túl, többszörösen csodával határos módon. A háború utáni szocialista államosítások során elúszott a vagyona – csak ezt a lakást sikerült átmentenie. És akkor, már csaknem ötven évesen megházasodott, elvéve egy nála közel húsz évvel fiatalabb nőt. E kései házasság kései ajándéka a leány: apja akár nagyapjának is beillett volna. A leánynak nem sok apai – akár nagyapai – élménye akadt: a férfi egy állami vállalatnál könyvelőként dolgozott, halála előtti, már hajlottnak mondható életkorában is, hazatérve, némi dibdabolás után, bevonult a kisszobába, és csapdosta az írógépet. Nem voltak rokonaik, az asszonynak se, barátaik is ritkásan, nem jártak sehová. Azaz: a nőknek többszörös bérletük volt az Operaházba, a férfi oda se ment velük. Aztán egy reggel mozdulatlanul találták az ágyban: rengeteg altatót vett be. Az üres üvegcefiolákat ott találták az írógépasztalon.

Ez a találkozás – észre se vettük – hosszúra nyúlt, mire hazaértem a Király utcába, elmúlt tíz óra, kapuzást kellett fizetnem. Pedig én alig beszéltem, jóformán csak kérdeztem.

Harmadszorra régi, bizalmas barátként érkeztem. Vittem egy csokorka virágot a Mamának – pusztig kaptam érte. Talán azon se lepődtek volna meg, ha ez alkalommal megkérem a leány kezét. Ami persze nem állt szándékomban, de némi cinizmussal eszembe jutott, ezzel beülhetnék az öngyilkos helyébe, sok, későbbi, lakásszerzés körüli megpróbáltatást kicselezve. A leány nem volt szépnek mondható, női idomokkal is mérsékelten megáldott, de kedves, sőt bájos. És az élet által kitanított okoska. Bárki vette el később, jól járt vele. Viszont az anyja, még negyven felett is finom modorú, kívánatos, formás teremtés – kaccantásaiból lefojtott özvegyasszonyi energiák sejlettek elő, más kapcsolatban megpróbálhattam volna neki csapni a szelet –, fiatalon kimondott szépség lehetett. Aki után megfordulnak az utcán. Megismert sorsukon elmorfondírozva, nem is értettem, miért ment feleségül egy húsz évvel idősebb – láttam a fényképét –, nem is jóképű, és nyilván már akkor is kissé bogaras férfihez. Mindezek dacára szerelmes lett bele? Vagy esetleg valami nagy csalódás után bosszúból? A meglévő lakás biztonsága miatt? Amiben minden a férfié volt: a bútorok, az ingás, aranyozott falióra, vitrinekben a porcelánok, a mennyezetig érő polcokon a könyvek, a festmények, a szőnyegek – még az utolsó mosogatórongy is. Csevegésünk során elkottyantotta: ő szeretett volna változtatni a lakáson, némiképp modernizálni, de a férje nem engedett semmihez se nyúl. Értettem a törekvését: a sötét bútorok terpeszkedtek a lakásban, és mintha ők is lélegeztek volna, öregságukkal elhasználttá tették a levegőt. Talán azért is volt hajlandó, némi hezitálás után eladni nekem az írógépet, hogy legalább attól szabaduljon? Az önállóság első lépése volt?

Kérdeztem a leányt, miket írt oly szorgosan az apja? Azt mondta: „soha, senkinek nem mutatta meg az írományait... néhányszor ugyan beléjük olvastam, titokban persze, de nem igazán értettem...” Átmentünk a kisebb szobába, kinyitotta az írógéppel melletti szekrény ajtaját: benn tornyokba rakott vastkos dossziék. Kiemelte a legfelsőt, átadta: „lehet, hogy te jobban megérted. Vidd el...” Akkor meg mertem kockáztatni a kérdést: miért lett öngyilkos? A lány összeharapta a száját, és elfordult tőlem. Éreztem, kérdésem mégiscsak bunkóság volt, enyhíteni igyekeztem: valami halálos kórt diagnosztizáltak nála? „Nincs tudomásunk róla” – válaszolt szárazon, mintha egy idegenről szólt volna.

Távozásomkor megígértették velem, hogy időnként meglátogatom őket. Ígértem, de nem tettem meg. Cserbenhagytam őket. Bár hálával és némi szeretettel gondoltam rájuk, még további sorsuk is érdekelt volna, de egy még szorosabbra fűződő kapcsolatból való, idővel törvényszerűen bekövetkezendő elmaradásom galádabb cserbenhagyás lett volna.

Az első részletfizesítés alkalmával elvihettem az írógépet, egy sportszatyorban. Asztalkáját, borítóját ott kellett hagynom, nem tudtam volna hová tenni a Király utcai lakásban – kár: ha sikerül átmentenem az egész garnitúrát, ma talán valamely múzeumban lehetne a helye. Kipróbáltam: jó néhány betűje ragadt, az „n” ugrott. Sebbenzinbe mártogatott finom ecsettel sikerült a kosztól való ragadásokat megszüntetnem, az „n” ugrásával nem tudtam mit kezdeni. Lassan, a betűket keresgélve kezdtem írni, igyekeztem minél több ujjamat bevonni a műveletbe. Magányos estéimben játszadozásnak is beillett, de jó év is beletelt, mire hármát-hármát sikerült betörnöm, és elfogadható sebességig jutottam. A szerkezettel való, immár nem parancsra végzett foglalatosság oldotta a világ iránti közönyömet. Érdekes: vagy tíz évig használtam ezt a gépet, aztán tudtam venni egy táskát Erikát, de annyira rögzült, hogy az ugró „n” után a tabulátor segítségével helyreállítsam a rendet, hogy még ma is, ötven év után, az „n” leütésekor olykor megtorpanok, hogy valamit még kell csinálnom.

Még egy érdekesség: időnként bele-beleolvastam az öregúr íásaiba. Már neki is ugrott az „n”, de nem törődött vele, gyakran mellé is ütött, így a sok szóközzel előállva, furcsa szóképek keletkeztek. Vesszöt nem használt, csak öt-hat soronként pontot, meglehetősen önkényesen, az egy ilyen hosszú mondatban előforduló ismétlések szinte érthetlenné tették a szöveget. Talán el se olvasta az írásait. Tartalmilag voltak igazán rejtélyesek: nagyjából az emberiség mindenkori gyarlóságairól szóltak, de nem tartalmaztak felháborodást vagy profetikus jobbítási javaslatokat – legalábbis olvasatom szerint. Előfordultak pontosságra törekvő mondatrészek, afféle filozofikus definíciókra emlékeztetők, de belefűltek az általános tohuwabohuba. Hogy halála előtti napon is munkálkodott, mint könyvelő, arra gondoltam, e téren nyilván ép eszénél volt, de esténként az írógép előtt már egy teljesen szétesett személyiség ült. Sajnáltam, hogy a leány a dossziétorny tetejéről adott egyet, ha mélyebben nyúl, és úgy tíz évvel korábban keletkezettek közül húz ki egyet, talán értékelhetőbb

szövegekre bukkanhattam volna. A dossziét később, ahogy szaporodtak a magaméi, odaadtam papírt gyűjtő kisiskolásoknak – kár: hasonlóan hajlott korúként talán már többet értenék belőlük.

Mikor aztán felkészültnék tartva, komolyan rászántam magam az írásra, bár úgy éreztem, fejemben készen áll a történet, rá kellett jönnöm, mennyire más a szóban elmondott szöveg, mint a leírt. A felmondott szavak között, talán a gesztusok segítségével, elmismásolódtak a pongyolaságok, míg a leírtban fájdalmasan ordítottak. Hogy le tudjam írni,

előbb fejben kellett átfogalmaznom őket, ami hosszadalmas és kínlódó feladatnak bizonyult, mivel a szóban gyakran formázgatott mondatok rögzültek, felrúgásukkal jeges ür keletkezett. Idővel az agyam megtanult, mondhatnám: nyomdakészen fogalmazni, a korrigálásokkal már nem kellett sokat vesződnöm.

Ebben az első, már nyomtatásban is megjelent munkámban klasszikusnak nevezhető módon, kívülálló megfigyelőként mondtam el a történetet, és bevett irodalmi paneleket is alkalmaztam – akkor még úgy tudtam, így kell írni.

SERFŐZŐ SIMON

Koldusok

*Mennyi szegénység
valahány útfélen!
Mennyi nyomorúság!
S hiába a szégyen.*

*A reszketeg bodzák is
kiülnek az árokpartra.
Ott koldulnak, a Napnak
tányérjukat odatartva.*

*Fénylő sugaraiból
csak néhányat dobna.
Neki van fölösen is,
megszámolni se fudja.*

*Legalább az aprajából szórna,
szegények hadd örülnének,
ahogy szapora fillérenként
hullanak a fények.*

Kibírom

*Betegségek,
fájások bennem,
hát itt vagytok,
parancsoljatok velem.*

*Sajogtassátok csontom,
rántsatok görcsbe,
mint korhadás a kerítést,
útszélre döntve.*

*Feküdvé nyugton,
takarózzak be állig,
biztassatok, kínok:
úgy, úgy, Simon bácsi.*

*S lássatok hozzám,
kibírom, ne feljetez,
ha összeszorul is öklöm,
s belekékülnek az egek.*